

Once embarked on civil war, the two sides tried to mobilise the population in their respective zones. Some of the resulting movements of population are analysed by Angeliki Laiou in an important, exploratory article, which is particularly informative on the mass evacuation of mountain villages organised by the government forces. The article also shows, perhaps more forcefully than Ms Laiou intended, how far we are from assessing the number of deaths caused by the civil war. A particularly controversial part of the population movements, the deportation and attempted repatriation of children, is analysed by Lars Baerentzen.

The outcome of the civil war was determined, to a large degree, by the decisions of the United States, Britain, Yugoslavia and the Soviet Union. One-third of this volume is devoted to their policies. Nigel Clive describes the vain attempts by the British to build up the political centre in 1945-46. John Iatrides shows how the policies of Britain, the United States, the Greek government and the Greek Communist party, were influenced by their varying perceptions of Soviet involvement. Although this involvement remained very small, it was exaggerated, for slightly different reasons, by the first three parties; and the American motives for exaggeration would be particularly rewarding to analyse. Robert Frazier shows the symbolic importance of the small British force which remained in Greece during the civil war. Two articles by the late Elisabeth Barker survey the development of Yugoslav relations with the Greek Communists and the Western powers, showing how Tito was strongly committed to supporting the former until 1948, but began to retreat from his commitment after his expulsion from the Cominform in June of that year. Joze Pirjevec analyses the latter part of the process, showing why Tito was forced to move cautiously. As Elisabeth Barker shows, Tito's desertion loses much of its significance when considered in the light of Stalin's decision (conveyed to the Yugoslavs in February 1948) to ditch his Greek clients.

Developments which, more than any others, made possible these studies are the opening of the British and United States archives, and to a lesser degree the proliferation of accounts by Left-wing veterans. Sadly missing from the sources used here are Greek official archives. Countries which maintain 50-year rules are condemned to see much of their history written from foreign sources. And how much will be available even when the 50 years elapse? Attempts are being made in Greece, by various bodies, to gather together materials on the civil war. They could become more effective if they received high-level government support.

David Close

Flinders University of South Australia

KARL-JOHANN HEMMERSHAM, JØRGEN HUSBALLE, ERIK BACH NIELSEN, JØRGEN OLSEN: Verden i konflikt. International politik 1945-1987. Munksgaard. København, 1988. 288 s. 178kr.

Lad det være sagt straks, at dette er en i det store og hele både vederhæftig, solid og velskrevet fremstilling. Bogens titel er dog en smule vildledende. De fire forfattere, som er gymnasielærere, skriver i forordet, at hovedvægten er lagt på

Øst-Vest konflikten, mens Nord-Syd konflikten får en kortere behandling. Det tør nok siges. De fire første kapitler – svarende til knap halvdelen af bogen – er en kronologisk beskrivelse af konflikten mellem de to supermagtsblokke fra 1945 til 1987. I de to følgende kapitler gennemgås den indre udvikling i hhv. Øst- og Vesteuropa, til dels i Øst-Vest forholdets lys, og bogens sidste fire kapitler – ca. 100 sider – er helliget Den tredje Verden, igen især set fra et Øst-Vest (og Nord) perspektiv.

Den valgte fremstillingsform er udpræget deskriptiv og empirisk. Her er der ingen overordnede systemteorier eller modeller, som den internationale politik og dens aktører puttes ind i. Dog fremgår det, at forfatterne tillægger staternes (magt)interesser betydelig større vægt ved udenrigspolitikken udførelse end de ideologiske bekendelser, ligesom indre forhold – opinion og magteliter nævnes *en passant* – spiller en rolle. Men strukturelle drivkræfter, f.eks. økonomiske, bag de internationale konflikter og den internationale magtkonfiguration skimtes ikke.

Det hindrer ikke, at gennemgangen af den kolde krigs udbrud og forløb er både indsigtfuld og afbalanceret, ja, det er formentlig den bedste kortere fremstilling hidtil på dansk. Netop på den baggrund kan det dog undre, at der ikke fremlægges en mere distanceret vurdering af det berettigede i den udbredte frygt i Vesten for en sovjetisk militær aggression imod Vesteuropa i årene omkring 1950. Ligeledes overrasker det, at myten om »missilkløften« omkring 1960 optræder uantastet. Endvidere begås den ofte forekommende fejl i fremstillinger af denne art, at forholdet mellem USA og Vesteuropa i 1950'erne ses uden nævneværdige forsvars- og sikkerhedspolitiske og økonomiske modsætninger. De var mange og vigtige, således som ny forskning, bygget på især de frigivne angelsaksiske arkivsamlinger har vist. (Eksempler er handelsembargopolitikken mod Østblokken og McCarthyismen).

Fremstillingen af udviklingen i Øst-Vest forholdet efter 1979, som forfatterne har overtaget den noget uheldige betegnelse »Den 2. kolde krig« for, har vel en tendens til at overbetone den amerikanske regerings andel af ansvaret for den nye oprustningsbølge på bekostning af Sovjets; til gengæld forekommer den gentagne fremhævelse af »den sovjetiske flådeopbygning i Stillehavet« overdrevet. Der savnes også en omtale af udviklingen i de to militærpagters forsvarsdoktriner, offensiv/defensiv strategi, m.v.

Bogens styrke – den jordnære og konkrete skildring af efterkrigstidens internationale konflikter primært i Øst-Vest belysning – afslører sig dog samtidig som en svaghed, når konfliktpotentialer og konfliktårsager i Den tredje Verden skal behandles. For det første forklares de fattige landes problemer udelukkende ved indre faktorer (religiøse og kulturelle fordomme, korrupsion, ineffektivitet, osv.), mens den tunge arv fra den koloniale dominans, den grotesk skæve økonomiske verdensorden, ignoreres som forklaringsfaktor, ja, et sted (s.195) tages der indirekte afstand fra denne: u-landenes fattigdomsproblem blev »gjort til en generel modsætning mellem de rige og de fattige lande under navn af Nord-Syd problemet« (min fremhævn.). »I forbindelse med afkoloniseringen«, hedder det umiddelbart forinden, »påtog de tidligere kolonimagter sig i en række tilfælde at hjælpe de nye stater«. Ak ja, den hvide mands byrde! For det andet betyder Øst-Vest-perspektivets dominans, at konflikter mellem tredje verdens-lande indbyrdes slet ikke omtales (bortset fra Iran-Irak krigen), ligesom det eneste eksempel i efterkrigstiden på en vesteuropæisk magt i egentlig krig med et ikke-europæisk

land, Falklandskrigen, er udeladt. Endelig kan det undre, at der kun ofres halvanden *linie* på, hvad der – med rette – kaldes muligheden for et »globalt økologisk sammenbrud« (med udgangspunkt i Den tredje Verden), samt at problemer som militærets rolle og den stærkt voksende våbenproduktion i den tredje Verden og den internationale våbenhandel ikke behandles. Og så er det måske symptomatisk, at af de ca. 100 sider om verdens fattige lande omhandler kun fire tekstsider Afrikas misère.

Alle disse kritiske bemærkninger bør dog ikke overskygge, at der også i disse kapitler er sobre og kompetente – omend i sagens natur kortfattede – fremstillinger, bl.a. af Mellemøstkonflikten, Vietnamkrigen og Mellemamerikas konflikter.

Bogen afsluttes med et par nyttige, korte afsnit om hhv. den kolde krigs historiografi og atomvåbenstrategier og -typer. To irritationsmomenter til sidst: Der mangler fuldstændig litteraturhenvisninger, selv til de forfattere, som hist og her nævnes i teksten. Og stikordsregistreret er som så ofte i danske bøger meget mangelfuldt og summarisk. Hvornår tager vi ved lære af angelsaksiske forlag i denne henseende?

Poul Villaume